

Махновець Володимир – аспірант факультету педагогічної освіти та соціальної роботи кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Дмитро Пріма**

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: АСПЕКТИ ЗМІСТОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Проаналізовано аспекти змістової характеристики поняття «правова компетентність майбутнього вчителя початкових класів». Правова компетентність майбутніх фахівців аналізується як інтегрована характеристика, що охоплює не лише правові знання, а й уміння, навички та готовність використовувати їх у практичній діяльності й виявляється в умінні діяти відповідно до чинного законодавства, приймати правомірні рішення та брати відповідальність за власні дії.

Ключові слова: інтегрована характеристика, майбутній учитель початкових класів, правова компетентність, правове виховання, правові знання, правові норми, правова свідомість.

Сучасні трансформаційні процеси в українському освітньому просторі, пов'язані з упровадженням концепції «Нова українська школа», спричиняють підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів загалом, і початкових класів зокрема. При цьому одним із ключових аспектів їхньої якісної професійної підготовки є сформована правова компетентність, яка визначає здатність діяти в межах правового поля, забезпечувати дотримання прав дитини та реалізацію принципів демократичного управління освітнім процесом.

Актуальність дослідження правової компетентності майбутнього учителя початкових класів посилюється

- необхідністю формування вчителя-громадянина, здатного не лише передавати знання, а й виховувати правосвідомість учнів;
- зростанням ролі правової культури в умовах реформування системи освіти України у контексті євроінтеграційних процесів;
- потребою осмислення сутності правової компетентності для розроблення ефективних педагогічних умов, технологій її формування у закладах вищої освіти;
- недостатнім рівнем теоретико-методичного обґрунтування цього феномену в сучасній педагогічній науці.

Відтак, правова компетентність майбутнього вчителя початкової школи постає важливою педагогічною категорією, «дослідження якої є необхідною умовою підвищення якості педагогічної освіти, забезпечення правового захисту учасників освітнього процесу та формування громадянського суспільства в Україні» [1].

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що в українському науковому дискурсі проблема правової компетентності майбутнього вчителя активно досліджується у площині різних методологічних і практичних позицій. До прикладу, О. Муращенко розкриває сутність правової компетентності майбутніх учителів початкових класів крізь призму сучасних викликів – технологізації, глобалізації та цифровізації, акцентуючи на необхідності креативності й адаптивності педагога до нових умов освітнього середовища [2].

Як слушно зауважує вчена, сучасні дослідження правової компетентності розглядають її не як сукупність знань та навичок, а як інтегративне утворення знань, умінь та практичного досвіду, що забезпечує здатність людини керувати власною поведінкою, дотримуватися суспільних норм та гармонійно взаємодіяти з оточенням. У навчальному середовищі така компетентність починає формуватися через пізнавальну діяльність, спрямовану на вивчення основ правознавства. Водночас вона вказує на рівень розвитку майбутнього фахівця та стан його професійної зрілості, відображаючи рівень сформованості правової свідомості та відповідального ставлення до правових норм [2, с. 108].

Нам імponує позиція вченої, згідно з якою правова компетентність майбутніх фахівців аналізується як інтегрована характеристика, що охоплює не лише правові знання, а й уміння, навички та готовність використовувати їх у практичній діяльності й виявляється в умінні діяти відповідно до чинного законодавства, приймати правомірні рішення та брати відповідальність за власні дії [2, с. 108].

Аналогічної думки щодо змісту правової компетентності дотримується, на наш погляд, Т. Ціпан, однак, розглядає це поняття у ширшому – професійному контексті, наголошуючи, що це не лише інтелектуальна, а й моральна категорія, котра поєднує знання про право з етичними переконаннями та особистісним ставленням до правових явищ. Саме така єдність морального і правового, за твердженням ученої, формує підґрунтя для юридично виваженої поведінки майбутнього фахівця. З таких позицій правова компетентність характеризується вченою як складне утворення, в якому знання, цінності, особисті настанови та моделі поведінки діють у тісній взаємодії [3].

Привертає увагу авторське бачення вчених (Д. Клочкова, Н.Чернуха), за яким правова компетентність учителя трактується як складне інтегративне особистісне утворення в загальній структурі педагога, що включає загально-правові та професійно-педагогічні знання, в міння й професійні якості, що забезпечують здійснення правового виховання школярів та організацію педагогічної діяльності в межах правового поля [4].

На думку Л. Кравченко (ми з нею цілком погоджуємося), правова компетентність фахівця – це не лише знання чи навички, а інтегрована особистісна якість, що включає професійно важливі риси, серед яких – відповідальність, рішучість, витримка, наполегливість, здатність до аналітичного мислення, емоційна врівноваженість і готовність діяти в

реальних ситуаціях. Поєднання цих характеристик із правовими знаннями формує справжню сутність правової компетентності як однієї з ключових умов ефективної професійної діяльності [5, с. 31].

Поза сумнівом, особливої актуальності набуває вивчення правової компетентності саме майбутнього вчителя початкових класів, позаяк саме він є не лише транслятором знань, а й тим, хто формує правові і громадянські цінності у молодого покоління. При цьому вчительська діяльність потребує поєднання високого рівня правової культури з умінням формувати правосвідомість молодших школярів, забезпечувати дотримання прав дитини та створювати правове середовище в освітньому процесі початкової школи.

Таким чином, аналіз сутнісної характеристики поняття «правова компетентність майбутнього вчителя початкових класів» є ключовим для розуміння її сутності, структури та значення у системі професійної підготовки педагогічних кадрів нової генерації.

Джерела та література

1. Вилков С. В. Правова компетентність майбутнього вчителя як педагогічна категорія: змістовий аналіз. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 10(40). С. 1364–1375. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10\(40\)-1364-1375](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-10(40)-1364-1375)
2. Муращенко О. Сутність правової компетентності майбутніх вчителів початкових класів. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика* : зб. матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції. 19 грудня 2024 року / [наук. ред.: П. М. Бойчук, О. Л. Фаст]. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Ч. 1. 2024. С. 107–110.
3. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Інноватика у вихованні*. 2016. № 3. С. 174–184.
4. Клочкова Д. М., Чернуха Н. М. Взаємозв'язок формування правової компетенції майбутнього вчителя з правовим вихованням особистості. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2011. №12(223). С. 168–174.
5. Кравченко Л. М. Правова культура і компетентність особистості: спільне та відмінне культурологічного і компетентнісного підходів. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4(193). С. 29–33. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-29-3](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-29-3)